

पाहिलेच पाहिजे

असे काही - भाग २

भारतीय भाषांमधील निवडक
चित्रपटांचा रसास्वाद
शैलजा देशमुख

पाहिलेच पाहिजे असे काही - भाग २

या पुस्तकात वेगवेगळ्या आठ भारतीय भाषांमधील पंधरा निवडक चित्रपटांचा परिचय करून दिला आहे.

आपल्या देशात विविध प्रादेशिक भाषांमधून उत्तमोत्तम चित्रपट दरवर्षी प्रदर्शित होत असतात, त्यातील फक्त आपली मातृभाषा मराठी आणि हिंदी या दोनच भाषांमधील चित्रपटसृष्टीशी आपला परिचय असतो. विभिन्न भाषांमधील साहित्य, चित्रपट, कला यांचा विचार केला तर खूपच वैभवशाली कलावारसा आपल्याला लाभला आहे. त्यातील चित्रपटसृष्टीची ही अगदी ओझरती ओळख!

वेगवेगळ्या प्रादेशिक भाषांमधील चित्रपट पाहिले तरी त्यात असणारा एक समान धागा जाणवतो, तो म्हणजे आपल्या संस्कृतीतील मूलभूत अशी समान मूल्ये!

माणसाचं जगणं वेगळं असलं तरी त्यांचे मनोव्यापार, भावविश्व सगळीकडे सारखंच असतं!

भाषा वेगळी असली तरी चित्रपटांची स्वतःची अशी शब्दापलीकडची भाषा असते. जी अभिनयातून, चित्रीकरणातून, दिग्दर्शनातून, कथासूत्रातून आपल्याशी बोलत असते. मदतीला उपशीर्षके (सबटाइटल्स) असतातच!

हे पुस्तक वाचून विविध वाहिन्यांवर, माध्यमांवर उपलब्ध असणारे विविध भाषांमधील चित्रपट पाहाण्याची प्रेरणा तुम्हाला मिळावी, कुतूहल जागं व्हावं, आस्वादाची दिशा मिळावी इतका मर्यादित हेतू आहे. कारण एकदा का अशा सुंदर अनुभवांची ओढ तुमच्या मनाला लागली, तर अनेक देशी-विदेशी भाषांमधील आशयसंपन्न चित्रपटांचं भांडार तुमच्यासाठी खुलं आहे!

चित्रपट रसास्वाद

छात्र प्रबोधन प्रकाशन, पुणे

किंमत ₹ १००

jprakashane.org या संकेतस्थळावर उपलब्ध

**पाहिलेच
पाहिजे
असे काही - भाग २**

(भारतीय भाषांमधील निवडक
चित्रपटांचा रसास्वाद)

लेखिका
शैलजा देशमुख

छात्र प्रबोधन
ज्ञान प्रबोधिनी,
५१०, सदाशिव पेठ,
पुणे ३०

- ◆ 'पाहिलेच पाहिजे असे काही - भाग २'
(भारतीय भाषांमधील निवडक चित्रपटांचा रसास्वाद)
(या पुस्तकातील ११ लेख छात्र प्रबोधन मासिकात २००१ ते २०२२
या कालावधीत पूर्वप्रकाशित झाले आहेत.)
- ◆ प्रकाशक व मुद्रक
प्रा. महेन्द्र सेठिया
संपादक, 'छात्र प्रबोधन',
ज्ञान प्रबोधिनी, पुणे 411030 ☎ (020) 24207 174/175
email - chhatraprabodhan@jnanaprabodhini.org
- ◆ लेखिका
शैलजा देशमुख
सी - १०२, पाटे संस्कृती,
सहकारनगर क्र. २, पुणे - ०९
मोबाइल - ९४२२६७१५६९, email - sgdeshmukh50@gmail.com
- ◆ © स्वामित्व प्रकाशकाच्या स्वाधीन
- ◆ अक्षरजुळणी
छात्र प्रबोधन,
ज्ञान प्रबोधिनी, पुणे
- ◆ मुखपृष्ठ व मांडणी
राहुल धामणे
- ◆ वितरण
छात्र प्रबोधन, ज्ञान प्रबोधिनी, पुणे ३०
ऑनलाइन खरेदीसाठी jpprakashane.org
- ◆ प्रथम आवृत्ती : राष्ट्रीय सौर कार्तिक १९४४, नोव्हेंबर २०२२
- ◆ किंमत - ₹ १००/-

'Pahilech Pahije Ase Kahi - Bhag 2'

(Film appreciation of few Indian movies))

प्रस्तावना

मी जेव्हा शाळेत होतो, तेव्हा आम्हाला 'कोणते चित्रपट पाहावे' हा प्रश्न पडतच नसे; कारण चित्रपट पाहण्याच्या संधीच फार थोड्या होत्या. शनिवारी मराठी आणि रविवारी हिंदी असा एकेक सिनेमा टीव्हीवर दाखवला जायचा. त्या जोडीला मग रविवारी दुपारी इतर प्रादेशिक चित्रपट दाखवायला सुरुवात झाली. हे सोडले, तर मग थेट थिएटरला लागेल तेच! आणि ते दाखवणं, न दाखवणं पालकांच्याच हातात. त्यापलीकडे पर्यायच नव्हता. मधल्या काळात परिस्थिती फारच बदलली आहे. व्हिडिओ कॅसेट्स, त्यांच्या लायब्रऱ्या, केबल टीव्ही, इथपासून सुरुवात होऊन आज ब्रॉडबॅन्ड इंटरनेट आणि म्हणाल त्या भाषेतला सिनेमा समोर ठेवणारे 'ओटीटी' चॅनल यांच्यापर्यंत आपण येऊन पोहोचलो आहोत. त्यामुळे मनात येईल तो चित्रपट सहजच आपल्याला उपलब्ध होईल, अशी परिस्थिती तयार झाली आहे; पण 'काय पाहायचं?' हा प्रश्न त्यामुळेच अवघड झाला आहे; कारण जेव्हा सगळंकाही समोर असतं, मात्र वेळ थोडासा असतो, तेव्हा त्यातलं काय निवडायचं हे पटकन कळनासं होतं. 'पाहिलेच पाहिजे असे काही' या पुस्तकाच्या दोन्ही भागांनी काय आणि कसं पाहायचं याबद्दल निश्चित मतं मांडून आपल्या पुढचा हा प्रश्न सोपा केला आहे. या दुसऱ्या भागातला विचार हा भारतीय प्रादेशिक सिनेमांबद्दलचा आहे.

सिनेमा ही एक कला आहे, असं चित्रपटांचा गंभीरपणे विचार करणारे लोक सांगतात; पण लहानपणापासून आपल्या मनावर बिंबवलं जातं की चित्रपट हे करमणुकीचं साधन आहे. मग या दोन्हीतलं नक्की काय मानावं? तर आपापल्या परीने या दोन्ही गोष्टी खऱ्याच आहेत. म्हणजे माध्यमाचा विचार केला तर चित्रकला, नृत्य, नाट्य, संगीत, साहित्य अशा अनेक कलांच्या मिश्रणातून साध्य होणारं 'चित्रपट' हे कलामाध्यमच आहे; पण त्याची गोष्ट सांगण्याची क्षमता ज्या रीतीने वापरली जाते; त्यावरून ते करमणूक करणारं, का काही नवा विचार मांडणारं हे ठरतं. ते यातलं काहीही करू शकेल याची जाण ठेवणं आणि विशिष्ट अपेक्षांनी बांधून न ठेवता, त्याला पूर्ण स्वातंत्र्य देणं; हे प्रेक्षक म्हणून आपल्या हातात आहे. प्रत्येक कलेची निर्मिती ही एका

कर्त्याच्या नजरेतून होत असते. साहित्यात हा कर्ता लेखक असतो, चित्रकलेत चित्रकार, तसा चित्रपटांमधे तो दिग्दर्शक असतो. आपल्याला चित्रपटातून काय मांडायचंय हे हा दिग्दर्शक ठरवतो आणि त्यानुसार चित्रपटाला आकार देतो. आपण जेव्हा चित्रपट पाहतो, तेव्हा केवळ 'आपल्याला गंमत वाटतेय का' असा विचार न करता, 'दिग्दर्शक आपल्याला जे सांगतोय, ते आपल्या लक्षात येतंय का' असा विचार केला पहिजे. तेव्हाच आपण चित्रपट सहज समजून घेऊ शकतो. या पुस्तकात आपण ज्या चित्रपटांची ओळख करून घेणार आहोत, ते देखील याच प्रकारचे आहेत. ते तुमचं निव्वळ मनोरंजन करत नाहीत, तर तुमच्या विचारांना चालना देतात.

आशयप्रधान प्रादेशिक सिनेमाला भारतीय चित्रपटात एक विशेष महत्त्व आहे. व्यावसायिक हिंदी चित्रपट अर्थात 'बॉलिवूड', आणि त्याच धर्तीवर बेतलेले अन्य भाषिक चित्रपट हे बरेचसे एकाच साच्यातले असतात. नाच, गाणी, अॅक्शन, विनोद अशा ठरावीक घटकांना एकत्र करून हे सिनेमा तयार होतात आणि ते बोलतायत ती भाषा कोणतीही असली, तरी ते बरेचसे एकसारखे वाटतात. काही वेळा आपला असा समज होतो की, व्यावसायिक सिनेमा अनेक भाषांत डब होऊन देशभर आणि परदेशातही पोहोचतो, मग तोच खरा भारतीय सिनेमा; पण ते खरं नाही. प्रेक्षक खेचण्याचा, व्यावसायिक गणिताचा विचार न करता विविध प्रांतांशी जोडलेल्या साध्या सोप्या कथा, त्यांच्या प्रांतवैशिष्ट्यांसह मांडणारा प्रादेशिक चित्रपट हाच भारताचा प्रातिनिधिक सिनेमा मानायला हवा. तो पाहण्याची सुरुवात करता येईल, अशी मोजकी उदाहरणं या पुस्तकात शैलजाताईनी आपल्यासमोर मांडली आहेत.

मला आवडलेली एक गोष्ट, म्हणजे ही उदाहरणं केवळ बालप्रेक्षकांना डोळ्यांसमोर ठेवून केलेल्या चित्रपटांची नाहीत; तर मानवी जीवनाचं यथासांग दर्शन घडवणारे हे चित्रपट आहेत. आजची मुलं जी पुस्तकं वाचतात, जे गोम्स खेळतात, देशोदेशीच्या ओटीटी मालिकांतून त्यांना जे दिसतं त्यातून आपोआपच त्यांच्या जाणिवा विस्तारलेल्या आहेत. त्यांना दाखवायचे चित्रपट हेदेखील त्यांना नव्या अनुभवांना सामोरं नेणारे हवेत, हे या निवडीमध्ये लक्षात घेतलेलं दिसतं.

शैलजाताईनी आपल्या लेखांमधून या चित्रपटांची कथा विस्ताराने मांडली आहे. सबटायटल्स वाचण्याची सवय नसेल, तर कथा माहीत असणं हे

उपयोगीदेखील आहे; पण त्याचबरोबर आपण हेही लक्षात घ्यायला हवं, की, चित्रपट म्हणजे निव्वळ त्यात सांगितलेली कथा नाही. प्रत्येक लेखात आपल्याला चित्रभाषेविषयी, दिग्दर्शकाच्या भूमिकेविषयी, अभिनेत्यांच्या सादरीकरणाविषयी, चित्रपटाच्या अन्य पैलूंबाबत सूचक उल्लेख आढळतील आणि चित्रपट पूर्णपणे समजून घ्यायचा, तर आपण या सूचक जागांचा अधिक विचार करणे आवश्यक आहे. प्रथम पाहताना आपण कदाचित कथानकाला अधिक महत्त्व देऊ. पण तोच चित्रपट पुन्हा पाहिला, तर आपल्याला या इतरही जागा खुणावताना दिसतील. त्यातून नवे अर्थ लागतील. आपली समज अधिक वाढेल, चित्रपटाला 'कला' का म्हटलं जातं, हे लक्षात येण्याची ही एक सुरुवात ठरू शकेल. मनात कलाविचार रुजायचा, तर त्याची सुरुवात जितकी लहान वयात होईल, तितका त्याचा अधिक फायदा आहे!

ज्ञान प्रबोधिनीने सुरु केलेला महत्त्वाच्या चित्रपटांची ओळख करून देण्याचा हा उपक्रम, या दृष्टीने मला फार महत्त्वाचा वाटतो!!

– श्री. गणेश मतकरी

अनुक्रमणिका

१. बंगाली - पथेर पांचाली	११
२. बंगाली - सोनार केल्ला	१७
३. बंगाली - गणशत्रू.....	२२
४. तमीळ - मल्ली	२७
५. तमीळ - थनीर थनीर.....	३३
६. तेलगू - संकराभरणम्	३७
७. कन्नड - चोमान दुडी.....	४२
८. आसामी - व्हिलेज रॉकस्टार्स	४६
९. गुजराथी - रेवा	५४
१०. हिंदी - चक दे इंडिया	५९
११. हिंदी - न्यूटन	६४
१२. मराठी - टिंग्या.....	६९
१३. मराठी - एलिझाबेथ एकादशी	७५
१४. मराठी - धप्पा	७९
१५. मराठी - पावसाचा निबंध	८३
* याशिवाय आवर्जून पाहावेत अशा अन्य २० निवडक चित्रपटांची सूची.....	८८